

TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH

VỀ GIÁO DỤC ĐẠO ĐỨC CHO THANH NIÊN

Thượng tá **NGÔ MINH THIÊN**
Trợ lý Thanh niên, Quân khu 9

Tư tưởng Hồ Chí Minh là một hệ thống quan điểm toàn diện và sâu sắc về những vấn đề cơ bản của cách mạng Việt Nam; kết quả của sự vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác-Lênin vào điều kiện cụ thể của nước ta, kế thừa và phát triển các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc, tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại...¹; trong hệ thống những quan điểm của Người, quan điểm về giáo dục đạo đức cách mạng cho thanh niên là một trong những nội dung cốt lõi, quan trọng trong nội dung tư tưởng về chăm lo bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau.

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn dành tình yêu thương sâu sắc đối với thế hệ trẻ, luôn đặt niềm tin và mong muốn thế hệ trẻ là người kế tục sự nghiệp cách mạng vẻ vang của Đảng và những truyền thống quý báu của dân tộc; Người luôn ý thức sâu sắc về vị trí, vai trò của thanh niên trong sự nghiệp cách mạng. Chủ tịch Hồ Chí Minh cho rằng tương lai của dân tộc, tiền đồ của Tổ quốc và sự thành công của cách mạng phần lớn phụ thuộc vào lực lượng thanh niên. Người chỉ rõ: “Non sông Việt Nam có trở nên tươi đẹp hay không, dân tộc Việt Nam có bước tới đài vinh quang để sánh vai cùng các cường

quốc năm châu được hay không chính là nhờ một phần lớn ở công học tập của các em”².

Hồ Chí Minh luôn coi trọng việc giáo dục, đào tạo thanh niên, trong đó giáo dục đạo đức cách mạng có

vị trí quan trọng đặc biệt. Theo Người giáo dục đạo đức cách mạng là cơ sở, điểm xuất phát cho các giáo dục khác. Đạo đức cách mạng là nền tảng vững chắc của thanh niên, nhờ có đạo đức cách mạng mà mỗi

thanh niên có thể tự phấn đấu hoàn thiện mình, hình thành năng lực thực tiễn để hoàn thành nhiệm vụ cách mạng vẻ vang. Người cho rằng: "Cũng như sông có nguồn mới có nước, không có nguồn thì sông cạn. Cây phải có gốc, không có gốc thì cây héo. Người cách mạng phải có đạo đức, không có đạo đức thì dù tài giỏi mấy cũng không lãnh đạo được nhân dân"³.

Vì vậy, để thanh niên xứng đáng là những người chủ tương lai của đất nước, là những cán bộ kế cận của Đảng, phải giáo dục, bồi dưỡng cho thanh niên có phẩm chất đạo đức và năng lực, tức là phải trở thành người vừa có tài vừa có đức - "vừa hồng, vừa chuyên", Bác từng căn dặn: Đoàn viên, thanh niên ta nói chung là tốt, mọi việc đều hăng hái xung phong, có chí tiến thủ. Đảng cần chăm lo giáo dục đạo đức cách mạng cho họ, đào tạo họ thành những người thừa kế xây dựng xã hội chủ nghĩa vừa "hồng" vừa "chuyên"⁴.

Từ việc xác định vị trí, vai trò của thanh niên - là người chủ nhân tương lai của đất nước, đến việc xác định phải đào tạo, giáo dục, rèn luyện các thế hệ thanh niên trở thành những người vừa có đức, vừa có tài, trong đó đức là gốc, là căn bản thì công cuộc kiến thiết đất nước mới đi đến thành công, mới đưa đất nước đi tới đài vinh

quang để sánh vai cùng các cường quốc năm châu. Trong suốt cuộc đời của Người đã để lại hàng trăm câu nói, bài viết đề cập toàn diện đến công tác giáo dục đạo đức cách mạng cho thanh niên, từ nội dung giáo dục, trách nhiệm giáo dục, phương pháp giáo dục đạo đức cho thanh niên, trong đó nổi bật lên mấy điểm:

Nội dung giáo dục, bồi dưỡng cho thanh niên phải toàn diện, nhưng trước hết là giáo dục đạo đức cách mạng. Người nói: "Dạy cũng như học phải biết chú trọng cả tài lẫn đức. Đức là đạo đức cách mạng, đó là cái gốc, là rất quan trọng"⁵. Giáo dục đạo đức cách mạng cho thanh niên theo tư tưởng Hồ Chí Minh cần thiết phải giáo dục những nội dung cơ bản sau:

Một là, giáo dục lòng trung thành với Tổ quốc, với Đảng và hiếu với nhân dân. Tư tưởng xuyên suốt của Người là Tổ quốc luôn gắn liền với nhân dân, yêu nước, trung thành với Tổ quốc là làm sao cho dân giàu, nước mạnh, xã hội dân chủ, công bằng, văn minh; trung thành với Đảng, là phải giáo dục cho thanh niên có được những đức tính trung thực, ngay thẳng, không làm gì hại cho Tổ quốc và nhân dân. Hiếu với nhân dân, là phải biết yêu mến nhân dân, quý trọng nhân dân, học tập, chiến đấu vì nhân dân, làm cho nhân dân ai

cũng có cơm ăn, áo mặc, ai cũng được học hành. Phải chăm lo và bảo vệ lợi ích của nhân dân, tích cực giúp đỡ nhân dân vượt qua mọi khó khăn trong cuộc sống. Đồng thời, dám đấu tranh chống lại mọi biểu hiện sách nhiễu nhân dân và luôn dựa vào nhân dân để phát động phong trào thi đua lao động sản xuất, làm cho nhân dân phấn khởi, tin tưởng vào chế độ xã hội chủ nghĩa. Tại Hội nghị cán bộ Đoàn Thanh niên Lao động Việt Nam toàn miền Bắc ngày 22/9/1962, Người nhắc nhở thanh niên: *Trọn đời trung thành với sự nghiệp cách mạng, với Tổ quốc, với Đảng, với giai cấp. Không sợ khổ, không sợ khó, thực hiện: "Đâu cần thanh niên có, việc gì khó thanh niên làm"*.

Hai là, Giáo dục đạo đức cách mạng cho thanh niên phải giáo dục những phẩm chất cao quý như: cần, kiệm, liêm, chính, chí công vô tư; những tác phong đẹp đẽ như khiêm tốn, giản dị; tích cực, siêng năng, làm hết sức mình, gan dạ, táo bạo và sáng tạo; giáo dục đức tính trung thực, thật thà, dũng cảm trong việc công cũng như việc tư. Trong buổi lễ khai mạc Trường đại học Nhân dân Việt Nam, ngày 19 tháng 01 năm 1955, Người nói: "Thanh niên cần phải chống tâm lý tự tư, tự lợi, chỉ lo lợi ích riêng và sinh hoạt riêng của mình. Chống

tâm lý ham sung sướng và tránh khó nhọc. Chống thói xem khinh lao động, nhất là lao động chân tay. Chống lười biếng, xa xỉ. Chống cách sinh hoạt uỷ mị. Chống kiêu ngạo, giả dối, khoe khoang”, vì đó là những thói xấu kìm hãm chí tiến thủ của thanh niên.

Ba là, phải giáo dục thanh niên có nhận thức đúng và tin tưởng sâu sắc vào sự lãnh đạo của Đảng, lực lượng và trí tuệ của tập thể, của nhân dân. Nếu không có sự lãnh đạo của Đảng, sự chăm lo của tập thể và của nhân dân thì thanh niên không thể trưởng thành được. Từ đó, phải làm cho thanh niên tìm ra được sức mạnh nhỏ bé của mình trong tập thể, trong nhân dân, có sự đồng cảm và chia sẻ những công việc nặng nhọc với nhân dân, gắn bó máu thịt với nhân dân. Hồ Chí Minh nói: “Đạo đức cách mạng là hoà mình với quần chúng thành một khối, tin quần chúng, hiểu quần chúng, lắng nghe ý kiến của quần chúng”⁶, “*Phải tin tưởng sâu sắc ở lực lượng và trí tuệ của tập thể, của nhân dân. Tăng cường đoàn kết và giúp đỡ lẫn nhau. Nâng cao ý thức tổ chức và kỷ luật. Kiên quyết chống chủ nghĩa cá nhân và chủ nghĩa tự do*”⁷.

Về trách nhiệm giáo dục đạo đức thanh niên Người căn dặn: Giáo dục đạo đức cách mạng cho

thanh niên, để thanh niên có phẩm chất vừa “hồng”, vừa “chuyên”, trước hết là trách nhiệm của Đảng, của tổ chức Đoàn Thanh niên và các thế hệ đi trước. Giáo dục đạo đức cho thanh niên, với tư cách là người lãnh đạo, Đảng phải sâu sát phong trào thanh niên, kịp thời biểu dương những việc làm tốt, những hành động anh hùng, dũng cảm, sáng suốt của họ; luôn nhấn mạnh vai trò xung kích đi đầu của thanh niên trong hành động cách mạng. Phát huy vai trò của tổ chức Đoàn Thanh niên, Đoàn phải là người trực tiếp giúp Đảng giáo dục chủ nghĩa cộng sản cho thanh niên, vận động thanh niên đi theo lý tưởng của Đảng; Đoàn còn lôi cuốn, tập hợp đông đảo thanh niên xung phong thực hiện và hoàn thành xuất sắc mọi nhiệm vụ mà Đảng giao phó. Thông qua hoạt động, tổ chức Đoàn phát hiện và giới thiệu những đoàn viên ưu tú cho Đảng. Như vậy, Đoàn Thanh niên là nguồn bổ sung lực lượng cho đội ngũ của Đảng những người trẻ, khỏe. Điều đó làm cho Đảng càng đông và càng mạnh. Trong Di chúc để lại cho toàn Đảng, toàn dân ta trước lúc đi xa, Người đã viết: Đoàn viên và thanh niên ta nói chung là tốt, mọi việc đều hăng hái xung phong, không ngại khó khăn, có chí tiến thủ. Đảng cần phải chăm lo giáo dục đạo đức cách mạng cho họ,

đào tạo họ thành những người thừa kế xây dựng chủ nghĩa xã hội vừa “hồng” vừa “chuyên”. Bồi dưỡng thế hệ cách mạng cho đời sau là một việc rất quan trọng và rất cần thiết.

Bên cạnh đó, để xứng đáng là người chủ tương lai của đất nước, là những cán bộ kế cận của Đảng, Người cũng nêu yêu cầu thanh niên phải thường xuyên tu dưỡng, rèn luyện, phấn đấu học tập, nắm lấy tri thức, bồi dưỡng ý chí và tinh thần cách mạng. Người nói: “Nói chung thanh niên phải chuẩn bị làm người chủ nước nhà. Muốn thế phải ra sức học tập chính trị, kỹ thuật, văn hóa, trước hết phải rèn luyện và thấm nhuần tư tưởng xã hội chủ nghĩa, gột rửa cá nhân chủ nghĩa”⁸. Để trở thành những cán bộ cách mạng chân chính, thanh niên phải coi việc tu dưỡng, rèn luyện đạo đức là nền tảng, là gốc, vì: phẩm chất đạo đức, năng lực của mỗi con người “không phải trên trời sa xuống. Nó do đấu tranh, rèn luyện bền bỉ hàng ngày mà phát triển và củng cố. Cũng như ngọc càng mài càng sáng, vàng càng luyện càng trong”⁹.

Đồng thời với việc chỉ ra nội dung giáo dục, trách nhiệm trong giáo dục thanh niên, Hồ Chí Minh còn chỉ ra phương pháp giáo dục. Theo Hồ Chí Minh, để giáo dục thanh niên đạt hiệu quả cao nhất cần kết hợp

các phương pháp giáo dục một cách khoa học. Bao gồm các phương pháp cơ bản sau:

Một là, Giáo dục thanh niên phải thông qua hoạt động thực tiễn, giáo dục lý luận phải kết hợp chặt chẽ với thực tiễn. Người chỉ rõ: “Lý luận mà không có liên hệ thực tiễn là lý luận suông”, “Thực tiễn không có lý luận dẫn đường thì thành thực tiễn mù quáng”¹⁰. Với Người, mục đích học là học để hiểu biết, để làm việc, học để phục vụ cách mạng, phục vụ nhân dân, học để làm người. Muốn vậy phải có thói quen đem lý luận liên hệ với thực tiễn, đem những lý luận đã tiếp thu được cùng với những kinh nghiệm đã tích lũy được trong đời sống hàng ngày mà áp dụng vào các công việc thực tế. Với tinh thần đó, Hồ Chí Minh luôn chú trọng đến tính thực tế, bất cứ việc gì cũng phải xuất phát từ yêu cầu thực tế. Ngày 21/10/1964 trong Bài nói chuyện tại trường Đại học Sư phạm Hà Nội, Người căn dặn: “Học phải suy nghĩ, học phải liên hệ với thực tiễn, phải có thí nghiệm và thực hành. Học với hành phải kết hợp với nhau”. Vì vậy, giáo dục thanh niên phải thông qua hoạt động thực tiễn, thông qua tổ chức, việc giáo dục thanh niên không chỉ dừng lại ở lý thuyết đơn thuần, mà phải thông qua hoạt động hằng ngày của họ, có như vậy mới

tôi luyện được ý chí, rèn luyện được phẩm chất đạo đức, đồng thời qua đó thanh niên mới thấy được mặt mạnh và mặt yếu để phát huy hay khắc phục. Đặc biệt, Người còn nhấn mạnh giáo dục, đào tạo, bồi dưỡng thế hệ trẻ phải gắn với thực tiễn đấu tranh cách mạng của nhân dân, kết hợp chặt chẽ với hành động cách mạng để thực hiện lý tưởng cách mạng. Qua các hoạt động thực tiễn, để nâng cao kiến thức chuyên môn, phát huy khả năng sáng tạo và giác ngộ sâu sắc về lý tưởng cho thanh niên.

Hai là, Kết hợp giữa gia đình, nhà trường và xã hội. Chủ tịch Hồ Chí Minh nhắc nhở: “Trường học, gia đình và đoàn thể thanh niên phải liên hệ chặt chẽ trong việc giáo dục thanh niên”¹¹; tổ chức Đảng, chính quyền, đoàn thể và thế hệ đi trước phải thường xuyên chăm lo cả về vật chất lẫn tinh thần cho thế hệ trẻ, giúp họ phát triển toàn diện về chính trị, đạo đức, văn hóa, quân sự, khoa học, kỹ thuật, cả về thể chất và tâm hồn. Riêng đối với đội ngũ thầy cô giáo, Người nhấn mạnh: trách nhiệm nặng nề và vẻ vang của người thầy là chăm lo dạy dỗ con em của nhân dân thành người công dân tốt, người lao động tốt, người chiến sĩ tốt, người cán bộ tốt của nước nhà. Đúc kết về công tác giáo dục thanh niên, tại Đại hội giáo viên

giỏi toàn quốc năm 1958 Bác nói: “Vì sự nghiệp 10 năm thì phải trồng cây, vì lợi ích trăm năm thì phải trồng người”. Cùng với nhà trường, gia đình tham gia tích cực nhiệm vụ “dạy người, dạy chữ”, tạo ra lực lượng lao động tương lai có chất lượng. Bác chỉ rõ: Gia đình là nơi tiếp thu, giữ gìn và lưu truyền các giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc; gia đình cần truyền dạy cho con trẻ những nét đẹp của truyền thống gia đình, dòng họ, truyền thống văn hóa dân tộc. Từ đó, mỗi cá nhân hình thành và bồi dưỡng tinh thần yêu nước, lòng tự hào dân tộc, tính cộng đồng, lòng nhân ái, tinh thần tự lực, tự cường, chăm chỉ, cần cù trong lao động sản xuất.

Ba là, Giáo dục thông qua việc nêu gương. Hồ Chí Minh rất quan tâm việc giáo dục, đào tạo, bồi dưỡng thế hệ trẻ thông qua gương người tốt việc tốt. Người coi đây là biện pháp có ý nghĩa thiết thực để giáo dục cho thanh niên hướng tới cái tốt, cái đẹp, cái cao cả. Lấy gương người tốt, việc tốt có thật trong nhân dân và cán bộ, đảng viên ta mà giáo dục lẫn nhau, đó chính là một cách tuyên truyền, giáo dục chủ nghĩa Mác - Lênin thiết thực nhất, hiệu quả nhất. Người căn dặn: “Cần lấy ngay những gương tốt đó của các cháu và những gương người tốt việc tốt trong nhân dân để giáo dục

các cháu. Không nên nói lý luận suông”¹². Theo Người, phương pháp này phù hợp với truyền thống dân tộc, phù hợp với tâm lý thanh niên vốn coi trọng thực tế; trong đó cha mẹ, thầy cô giáo và những gương điển hình trong thanh niên chính là những tấm gương sáng để rèn luyện thanh niên có hiệu quả nhất, phù hợp với đặc điểm lứa tuổi của thanh niên. Để giáo dục thanh niên, Bác đã lấy những tấm gương tiêu biểu hy sinh vì nước, vì dân để thanh niên học tập, Bác viết: “Đồng chí Lý Tự Trọng đã nêu gương chân chính cách mạng cho chúng ta noi theo. Ngày nay, được Đảng giáo dục, có Đoàn dìu dắt, thanh niên chúng ta phải xung phong gương mẫu trong đạo đức, trong sinh hoạt, trong học tập, trong chiến đấu; phải thực hiện: Đầu cần thanh niên có, việc gì khó thanh niên làm”¹³.

Bốn là, Tập hợp thanh niên trong các tổ chức và thông qua các tổ chức để giáo dục thanh niên. Đây là một trong những phương pháp được Chủ tịch Hồ Chí Minh rất quan tâm trong giáo dục thanh niên. Theo Người, để giáo dục thanh niên một cách toàn diện thì một trong những cách tốt nhất là tập hợp họ lại trong các tổ chức đoàn, hội, nhất là Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh và Đảng

Cộng sản Việt Nam. Việc tham gia sinh hoạt trong tổ chức, hoạt động theo các chương trình, kế hoạch do tổ chức đề ra, giúp thanh niên giác ngộ lý tưởng và có thêm sức mạnh để thực hiện lý tưởng, hoài bão của mình. Mặt khác, Người cũng đòi hỏi các tổ chức, đoàn thể phải tìm ra những nội dung và hình thức hoạt động thích hợp để thanh niên tự nguyện tham gia.

Tư tưởng Hồ Chí Minh về giáo dục đạo đức cách mạng cho thanh niên là một hệ thống quan điểm hoàn chỉnh, những quan điểm đó thể hiện sự quan tâm đặc biệt của Người đối với thanh niên, thể hiện một tầm nhìn chiến lược đối với lực lượng đông đảo và quan trọng của xã hội. Thực tiễn cách mạng Việt Nam đã chứng minh, thế hệ trẻ Việt Nam luôn xứng đáng với sự tin cậy của Chủ tịch Hồ Chí Minh, của Đảng, Nhà nước và Nhân dân, thực sự là lực lượng xung kích trong sự nghiệp cách mạng. Ngày nay, trong bối cảnh mới của đất nước, những quan điểm của Hồ Chí Minh về giáo dục đạo đức cách mạng cho thanh niên vẫn còn nguyên giá trị, mãi mãi soi sáng, dẫn dắt các thế hệ thanh niên Việt Nam phấn đấu vươn lên, tiếp tục trở thành một lực

lượng cách mạng quan trọng, phát huy mọi tiềm năng để phục vụ có hiệu quả cho sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước, vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội dân chủ, công bằng, văn minh./.

¹Đảng cộng sản Việt Nam, Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI, NXB Chính trị quốc gia. 2011. Tr88.

²Thư gửi các em học sinh nhân Ngày khai trường đầu tiên của nước Việt Nam dân chủ cộng hòa, 9/1945.

³Hồ Chí Minh Toàn tập, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tập 5, tr.292.

⁴ Di chúc Chủ tịch Hồ Chí Minh.

⁵Hồ Chí Minh: Toàn tập, Nxb, Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2000, t11, tr 329.

⁶ Hồ Chí Minh: Toàn tập, Nxb, Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2000, tập 9, tr. 290

⁷ Thư gửi thanh niên ngày 02/9/1965.

⁸Hồ Chí Minh Toàn tập, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2002, tập 9, tr. 310.

⁹Hồ Chí Minh Toàn tập, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tập 9, tr.293.

¹⁰Hồ Chí Minh Toàn tập, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1996, tập 8, tr.496, 497.

¹¹Hồ Chí Minh Toàn tập, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tập 9, tr.266.

¹²Hồ Chí Minh Toàn tập, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tập 15, tr.670.

¹³Hồ Chí Minh Toàn tập Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2011, tập14, tr.270.